

PŘÍSTUPY K PACHATELŮM DOMÁCIHO NÁSILÍ

VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

VIOLENCEOFF

2023

Úvod

Domácí násilí je fenomén, který má celospolečenské negativní dopady, a proto by hledání efektivních způsobů jeho řešení nemělo být lhostejné laické ani odborné veřejnosti a zejména představitelům veřejné moci. Práce s násilnou osobou v tomto kontextu je v České republice relativně novým tématem, které někdy vzbuzuje i jisté kontroverze. I když v Čechách existuje řada organizací, které nabízí intervence pro původce a odvádějí dlouhodobě dobrou práci, optimální systémový přístup k těmto osobám se spíše hledá. Právě se záměrem zlepšení situace v České republice byl z Norských fondů podpořen projekt Violence OFF¹, zaměřen na systémovou reakci státu vůči pachatelům domácího a genderově podmíněného násilí. Hlavním cílem projektu je navrhnout opatření, která by přispěla ke zlepšení situace obětí prostřednictvím omezování újmy působené násilnými osobami. Jednou z projektových komponent bylo i zmapování zacházení, aplikovaných přístupů a intervencí specificky zaměřených na násilné osoby v zahraničí. Cílem bylo identifikovat příklady dobré praxe a osvědčených postupů z okolních zemí, které by mohly posloužit jako inspirace v hledání nejvhodnějšího přístupu u nás. Článek přináší hlavní poznatky z této přehledové sub studie². Identifikace toho, co a proč v zahraničí funguje a jak to lze převést do našich podmínek nelze bez znalosti širšího kontextu. Článek by měl tedy přispět k zaplnění této poznatkové mezery. Komparativní přístup navíc umožňuje vybrat si tu nejlepší dostupnou variantu. Rozšíření poznání v této oblasti, doufáme, podpoří i argumentaci ve prospěch efektivních opatření v relevantních strategických dokumentech.

Teorie

Jinde ve světě totiž práce s původci domácího násilí rozhodně nové téma nepředstavuje. Počátky lze datovat již do 80. let minulého století. Z historického hlediska je v tomto směru asi nejznámější tzv. „Duluth model“, pojmenován po městě

¹ Oficiální název projektu zní „Zlepšení v oblasti zacházení s pachateli a v oblasti podpory obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR“ (PDP7). Projekt je realizován Institutem pro kriminologii a sociální prevenci a je financován z Norských fondů 2014 - 2021.

² Studie v plném znění je součástí monografie z výzkumu (Přesličková et al., 2023), která je dostupná na webových stránkách IKSP; přehled popisuje situaci v době finalizace textu, tedy začátek roku 2023

v Minnesotě (USA), kde v roce 1980 vznikl. Tento přístup, byl vyvinut v rámci iniciativy Intervenčních programů proti domácímu násilí (*Domestic Abuse Intervention Programs; DAIP*)³. Nejde o samostatný program pro původce, ale tento je součástí širšího systémového přístupu (Phillips et al., 2013). Podle zakladatelů je nutno problém řešit nejen na individuální, ale především na komunitní a společenské úrovni⁴. Klíčové je přeorientovat pozornost z pouhé ochrany oběti i k odpovědnosti pachatele a práci se systémem, tvořeným všemi institucemi, které jsou v případech domácího násilí zaangażovány⁵. Intervence pro původce podle Duluthského modelu je zaměřená především na přijetí pocitu zodpovědnosti a nabídnutí alternativ k násilnému chování. Kritici tomuto modelu vyčítají podporu genderových stereotypů a nedostatečně prokázanou efektivitu (Dutton, 2012). Navzdory tomu se Duluthský model rozšířil do celého světa a vychází z něho i většina programů pro původce domácího násilí realizovaných v Evropě (Hamilton et al., 2013). Z obdobných principů aktuálně vychází i Evropská síť pro práci s pachateli domácího násilí (*The European Network for the Work with Perpetrators of Domestic Violence; WWP EN*)⁶, podle které je cílem programů pro původce domácího násilí v první řadě zvýšení bezpečí ohrožených osob ukončením násilného jednání. Na straně původce je nutné se soustředit na posílení sebereflexe a pomoc v rozvoji nenásilných strategií při zvládání vzteku, včetně vyhodnocování míry rizika ze strany pachatelů pro jejich (bývalé) partnery/ky a děti. Tyto programy tedy pachatelům rozhodně nemají poskytovat nějakou výhodu v trestním nebo jiném řízení, naopak podpora obětí a jejich bezpečí musí být středobodem všech intervencí⁷. Význam tohoto typu práce je akcentován i na celoevropské úrovni. K přijetí legislativních nebo jiných opatření nezbytných ke zřízení nebo k podpoře programů pro původce domácího násilí, vyzývá v článku 16 signatářské státy Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva) (Council of Europe, 2011) a k zavedení intervenčních programů plánuje zavázat členské státy (článek 38) i připravovaná Směrnice Evropského parlamentu a rady o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (European Parliament and Council, 2022).

³ <https://www.theduluthmodel.org/about-us/>

⁴ jako tzv. *Coordinated Community Response; CCR*

⁵ <https://www.theduluthmodel.org/what-is-the-duluth-model/>

⁶ <https://www.work-with-perpetrators.eu/about>

⁷ <https://www.work-with-perpetrators.eu/about-us/faqs>

Metody

Přehled zahraničních přístupů prezentovaný v tomto článku byl zaměřen na v pět vybraných evropských zemí: Rakousko, Německo, Norsko, Španělsko a Velkou Británii⁸. I když dlouhá tradice práce s násilnou osobou existuje v Severní Americe, výběr prezentovaných zemí byl veden nám bližším evropským kontextem. Zároveň má tento výběr ilustrovat možné odlišné přístupy k této problematice aplikované v jednotlivých státech. Přehled není zaměřen na prezentaci konkrétních terapeutických přístupů ale spíše na systémové ukotvení práce s původci v rámci boje s domácím násilím v jednotlivých zemích. Obsahové analýze pramenů a jednotlivých přístupů předcházela extenzivní rešerše odborné literatury, strategických materiálů, právní úpravy, webového obsahu a dalších pramenů tematicky zaměřených na domácí násilí s fokusem na práci s nebo dopady na původce. Informace o situaci v jednotlivých zemích jsme dále získali v rámci konzultací s „domácími“ experty.

Výsledky

Z přehledu vyplynulo, že v Evropských zemích má práce s původci svoje pevné místo a je chápána jako integrální součást řešení problému domácího násilí. I když se vybrané země ve svých opatřeních mírně odlišují, základní východiska a principy, ze kterých ve svých přístupech vycházejí, jsou velmi podobné.

Legislativní rámec

Problém domácího násilí není v jednotlivých zemích brán na lehkou váhu a jsou tu patrné dlouhodobé snahy o jeho řešení. Všechny země dbají na jasné legislativní a strategické ukotvení této problematiky. Ve většině byly v průběhu času přijaty speciální zákony adresující tuto problematiku. V Rakousku právní rámec pro efektivnější práci s domácím násilím vytvořil s účinností od prvního května 1997 federální zákon na ochranu proti domácímu násilí (*Bundesgesetz zum Schutz vor*

⁸ Na tomto místě je nutné upozornit na poněkud komplikovanější politické uspořádání většiny vybraných zemí, kdy popisované přístupy nemusí být aplikovány ve více či méně autonomních regionech, ze kterých je většina vybraných států složena. Případně se v těchto oblastech může aplikovat samostatná úprava, které v tomto textu není věnována pozornost. V textu jsme se snažili o jistou míru zobecnění. Čtenáře proto vyzýváme, aby tuto „komplikaci“ vždy při interpretaci zohledňoval.

*Gewalt in der Familie – GeSchG*⁹ a jeho následné dvě revize (*Zweites Gewaltschutzgesetz – 2. GeSchG; Gewaltschutzgesetz 2019*)¹⁰. Cílem těchto změnových zákonů bylo především celkové zlepšení situace obětí. Zavedeny byly instituty, které měly zefektivnit řešení této problematiky¹¹. Práce s pachatelem je přitom chápána jako nedílná součást tohoto systému (Haller, 2005). V Německu je boj s domácím násilím primárně v kompetenci jednotlivých spolkových zemí, na federální úrovni byl v roce 2001 přijat Zákon o ochraně před násilím (*Gewaltschutzgesetz; GewSchG*)¹² s cílem zvýšení bezpečí obětí. Z hlediska práce s původcem má význam především Zákon o posílení odpovědnosti pachatele (*Gesetz zur Stärkung der Täterverantwortung*)¹³ z roku 2013. Novelizací trestních předpisů tento zákon zlepšil a rozšířil možnosti uložení účasti v programech pro pachatele, vytvořil právní základ pro sdílení informací a celkově zlepšil povědomí o těchto aktivitách a podmínky realizace programů. V Norsku je problematika domácího násilí primárně v gesci Ministerstva spravedlnosti a je pravidelně řešena v Akčních plánech pro boj s domácím násilím (Nesset et al., 2015; Norwegian Ministry of Justice and Public Security, 2020; Saur et al., 2011), z nichž posledním je Vládní akční plán prevence a boje proti domácímu násilí (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021) na roky 2021-2024 s názvem Osvobození od násilí (*Frihet fra vold*). Práce s původcem tvoří od počátku součást těchto strategií. Důraz je rovněž kladen na koordinaci a spolupráci všech subjektů a prioritou zůstává i podpora výzkumu. Ve Španělsku je evidentní výraznější tendence vnímat domácí násilí jako genderově podmíněný problém. Tato percepce se odrazila i v přijetí speciálního právního předpisu, kterým je Zákon o komplexních ochranných opatřeních proti genderovému násilí z roku 2004 (*Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*)¹⁴. Zákon stanovuje komplexní ochranná opatření, jejichž účelem je předcházet, potrestat a vymýtit toto násilí a poskytnout pomoc obětem i jejich

⁹ BGBl. Nr. 759/1996

¹⁰ BGBl. I Nr. 40/2009; BGBl. I Nr. 105/2019

¹¹ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/agenda/women-and-equality/violence-against-women/domestic-violence.html>

¹² Gewaltschutzgesetz vom 11. Dezember 2001 (BGBl. I S. 3513), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 10. August 2021 (BGBl. I S. 3513) geändert worden ist

¹³ Bundesgesetzblatt Jahrgang 2012 Teil I Nr. 54, ausgegeben zu Bonn am 26. November 2012

¹⁴ BOE-A-2004-21760

dětem¹⁵. Přístup aplikovaný ve Spojeném království lze charakterizovat jako velmi dobře systémově ukotvený. Problematika se pravidelně řeší ve strategických dokumentech a v roce 2021 byl schválen i první komplexní zákon o domácím násilí (*Domestic Abuse Act 2021*). Zákon poprvé obsahuje podrobnou legální definici domácího násilí. K jeho správné aplikaci vydalo ministerstvo vnitra pokyn (*Domestic Abuse Statutory Guidance*), který obsahuje instrukce pro subjekty setkávající se s domácím násilím, jak postupovat a čím se řídit. Pokyn obsahuje i samostatnou podkapitolu zaměřenou na řešení pachatelova jednání včetně popisu možností absolvovat intervenční programy (Home Office, 2022b).

Trestněprávní postih domácího násilí

Prioritou je tedy všude ochrana a bezpečí ohrožených osob a hledání efektivních nástrojů, jak toho dosáhnout. Domácí násilí není tolerováno a je všude považováno za trestný čin, přičemž je patrné postupné zpřísňování represe a snaha o jasné společenské odsouzení pachatelů tohoto typu násilí. Rakouský trestní zákoník (*Strafgesetzbuch – StGB*)¹⁶ obsahuje samostatný trestný čin opakovaného násilí (*Fortgesetzte Gewaltausübung*). Trestný čin není omezen na členy společné domácnosti ani blízké osoby ale zahrnuje kohokoliv, vůči komu se pachatel dopouští přetrvávajícího násilí. Podle § 107b *StGB* hrozí v základní skutkové podstatě pachateli za tento trestný čin trest odnětí svobody až na tři roky. V závažnějších případech se sankce zvyšují a v případě následku smrti lze uložit trest odnětí svobody až na dvacet let. Zpřísnění trestů v této oblasti zavedl právě výše zmíněný třetí zákon o ochraně před násilím. Německý trestní zákoník (*Strafgesetzbuch; StGB*)¹⁷ neobsahuje specifickou skutkovou podstatu, která by postihovala přímo domácí násilí. Blízký vztah mezi obětí a pachatelem a kumulativní újma nejsou považovány ani za obecné přitěžující okolnosti, tyto faktory jsou ale zohledňovány v rámci skutkových podstat některých trestných činů. (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2020). V Norsku je obecně vysoká citlivost na

¹⁵ K dalším změnám legislativy v této oblasti viz např.

<https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Legislacion-y-jurisprudencia/Legislacion/>

¹⁶ BGBl. Nr. 60/1974

¹⁷ Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2146) geändert worden ist

násilí a každý násilný čin je považován za nepřijatelný (Saur et al., 2011). Domácí násilí je specifickým trestným činem od roku 2006. Od roku 2015 je účinný nový trestní zákoník (*Lov om straff - straffeloven*)¹⁸, který postihuje násilí v blízkých vztazích ve dvou ustanoveních (§ 282 a § 283). Za trestný čin podle § 282, který je nazván Týráním v blízkých vztazích pachateli hrozí trest odnětí svobody až do šesti let (místo čtyř let dle předešlého zákoníku) (Sæther, 2016). Závažné týráním v blízkých vztazích je postihováno podle § 283, kde pachateli hrozí trest odnětí svobody až do 15 let (místo šesti let dle předešlého zákoníku) (Sæther, 2016). Trestné činy domácího násilí patří zároveň mezi trestné činy, za jejichž neoznámení nebo nezabránění hrozí pokuta nebo trest odnětí svobody do jednoho roku (§ 196)¹⁹. Ve Španělsku je trestný čin „domácího násilí“ upraven v čl. 153 Trestního zákoníku (*Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*)²⁰ Tento trestný čin postihuje násilí vůči partnerovi nebo jiné blízké osobě a pachateli za něj v základní skutkové podstatě hrozí trest odnětí svobody na šest měsíců až rok případně jiné stanovené druhy trestů. Přísnější tresty se ukládají, pokud je trestný čin spáchán za přítomnosti nezletilých osob, za použití zbraně, ve společném obydlí, nebo je jím porušeno již uložené opatření. V Británii osahuje samostatnou část věnovanou domácímu násilí zákon o závažné trestné činnosti (*Serious Crime Act 2015*), kde je upraven trestný čin kontroly nebo donucovacího chování v blízkých a rodinných vztazích (*Controlling or coercive behaviour in an intimate or family relationship*; čl. 76). V případě odsouzení na základě obžaloby pachateli hrozí trest odnětí svobody až na pět let nebo pokuta. Pro postup vyšetřování tohoto trestného činu existuje podrobný pokyn ministra vnitra (*Controlling or Coercive Behaviour. Statutory Guidance Framework*) (Home Office, 2022a). Ve všech zemích jsou dále projevy domácího násilí postihovány i na základě skutkových podstat dalších obecnějších trestných činů.

Další instituty k ochraně před domácím násilím

Kromě samotného trestněprávního postihu se v zemích aplikují různé instituty přispívající k ochraně ohrožených osob. Opatření zaměřené na původce násilí jsou považovány za jedny z nich. Ve všech státech lze najít nějakou formu krátkodobého

¹⁸ LOV-2005-05-20-28

¹⁹ <https://plikt.no/>

²⁰ BOE-A-1995-25444

omezení práv pachatele ve formě zákazů pobytu nebo kontaktu. Do rakouského právního pořádku byl institut vykázání zaveden v roce 1997. Aktuálně je upraven v § 38a zákona o policii (*Sicherheitspolizeigesetz – SPG*)²¹. Dvou týdenní policejní vykázání lze následně prodloužit soudním příkazem (§ 382b, § 382e, § 382g *Exekutionsordnung – EO*)²². Tak jako u nás policie při vykázání kontaktuje Centrum na ochranu před násilím/Intervenční centrum proti domácímu násilí (*Gewaltschutzzentren*²³ / *Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie*). Centrum kontaktuje ohroženou osobu s nabídkou pomoci zahrnující vypracování bezpečnostního plánu, zajištěním právního poradenství či psychologické pomoci. V Německu může o vydání zákazu pobytu a kontaktu soud požádat i oběť. Tato ochranná opatření a další navazující rozhodnutí jsou v kompetenci tzv. rodinných soudů (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit; FamFG*).²⁴ V jednotlivých spolkových zemích se pak jako doplněk této soudní ochrany aplikují pravomoci místních policií, které mohou pachatele bezprostředně vykázat ze společného obydlí nebo mu zakázat přiblížení se a kontakt s obětí na omezenou dobu (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2020). V Norsku mohou policisté na základě § 222a trestního řádu (*Lov om rettergangsmåten i straffesaker – Straffeprosessloven*)²⁵ vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, resp. jí zakázat vstup a pobyt na určených místech a kontakt s určenými osobami. Zákaz možno uložit až na 3 měsíce s možností prodloužení až na rok. Rozhodnutí policejního orgánu následně schvaluje soud. Zákaz kontaktu je možné uložit i jako sankci v trestním řízení (§ 57 trestního zákoníku). Ve Španělsku se aplikuje institut ochranného příkazu (*Orden de protección para las víctimas de violencia doméstica*), který může vydat vyšetřující soudce podle čl. 544 ter. Trestního řádu (*Real Decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal*)²⁶ a má zabezpečit ochranu obětí²⁷. V

²¹ BGBl. Nr. 566/1991

²² RGBI. Nr. 79/1896

²³ <https://www.gewaltschutzzentrum.at/>

²⁴ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit

vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 12 Absatz 21 des Gesetzes vom 16.

Dezember 2022 (BGBl. I S. 2328) geändert worden ist

²⁵ LOV-1981-05-22-25

²⁶ BOE-A-1882-6036

Británii může policie využít tzv. ochranné upozornění proti domácímu násilí (*Domestic abuse protection notices*). Upozorněním, které může policista vydat v případě důvodného podezření z násilí, lze pachateli zakázat kontakt a přiblížení se k ohrožené osobě nebo ho vykázat ze společného obydlí. Do 48 hodin od vydání upozornění musí soud rozhodnout o navazujícím ochranném příkazu proti domácímu násilí (*Domestic Abuse Protection Orders*). I bez zásahu policie může o vydání příkazu požádat oběť nebo jiná osoba, případně ho mohou vydat soudy (trestní, civilní nebo rodinné) z vlastní iniciativy²⁸. Tato „režimová opatření“ ale nejsou považována za dostačující. Je potřebné hledat řešení s dlouhodobějším efektem, která by vedla ke změně násilných vzorců chování.

Intervenční programy pro původce domácího násilí

Všechny země proto vnímají opodstatněnost práce s původci, co dokazují i letitými zkušenostmi s intervencemi a snahou o jejich kontinuální zlepšování. Primární benefit z této práce mají mít právě oběti. Programy pro původce domácího násilí v Rakousku v zásadě poskytují dva typy organizací. První je nezisková probační organizace *NEUSTART*²⁹, která zajišťuje zejména nařízené programy pro odsouzené pachatele. Klienti se do probační organizace dostanou buď na základě nařízení soudu (v rámci podmínky, odklonů, alternativních trestů, probačního dohledu...) ale i na bázi dobrovolnosti (například v rámci pomoci propuštěným odsouzeným). Dalším zdrojem jsou poradenská centra pro muže (*Männerberatungsstellen*), jako je například Vídeňské poradenské centrum pro muže (*Männerberatung Wien*)³⁰ nebo Asociace pro muže a genderové otázky ve Štýrsku (*Verein für Männer – und Geschlechterthemen Steiermark*)³¹. Tyto programy fungují převážně na principu dobrovolné účasti, avšak organizace poskytují i programy pro klienty s nařízenou účastí. Poskytovatelé programů přitom úzce spolupracují s organizacemi pro pomoc obětem (Federal Ministry of Health and Women's Affairs, 2016). Příkladem takové spolupráce je i nejstarší program pro práci s pachateli – Vídeňský program proti

²⁷ <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/La-orden-de-proteccion/>

²⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-abuse-protection-notices-orders-factsheet>

²⁹ <https://www.neustart.at/>

³⁰ <https://www.maenner.at/>

³¹ <https://www.vmg-steiermark.at/de>

násilí (*Anti-Gewalt-Programm Wien*)³², který vznikl v roce 1999 ve spolupráci Vídeňského poradenského centra pro muže a Vídeňského intervenčního centra (*Die Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie*).³³ Po celém Německu fungují programy pro původce, primárně podporované jednotlivými spolkovými zeměmi. Programy mají různou podobu a jsou provozovány různými typy institucí. Určeny jsou jak pro dobrovolné klienty, tak původce, kterým byla účast nařizována orgánem veřejné moci. Německé právní předpisy upravují několik možností, kdy lze pachateli uložit povinnost účastnit se programů (BAG TäHG e.V, 2021). Konkrétně může jít o součást podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného upuštění od potrestání nebo podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. Ve všech věznicích jsou dále sociálněterapeutická oddělení, kde se realizují speciální terapeutické programy pro pachatele odsouzené za násilnou a sexuální trestnou činnost. Tato terapeutická činnost je různě upravena ve vězeňských předpisech jednotlivých spolkových zemí. Účast v programu může doporučit i tzv. rodinný soud (§ 1666 *Bürgerliches Gesetzbuch; BGB*)³⁴ v rámci řízení týkajících se regulace rodičovské péče a úpravy styku s dětmi (§ 156 Zákona o řízení v rodinných a nesporných věcech – *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit; FamFG*). V Norsku účast v programu nelze nařídit. Klíčovým aktérem v oblasti práce s původci domácího násilí je organizace Alternativa k násilí (*Alternativ til Vold; ATV*)³⁵. Dalším významným poskytovatelem je Centrum forenzní psychiatrie při Nemocnici svatého Olafa (*Avdeling for sikkerhets- fengsels og rettspsykiatri ved St. Olavs Hospital*), které vyvinulo vlastní terapeutický přístup pro zvládnání agrese - Zvládnání vzteku podle Brøsetského modelu (*Sinnemestring Brøsetmodellen*)³⁶ (Jarwson et al., 2015; Nessel et al., 2015; Palmstierna et al., 2012). Programy ale poskytují i jiné organizace. Kromě programů zaměřených na obecnou populaci jsou v Norsku realizované i programy pro odsouzené pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody. Programy pro původce ve Španělsku lze v zásadě rozdělit na tři typy. Programy, které jsou ukládány jako „alternativa trestu odnětí svobody“; programy

³² <https://www.interventionsstelle-wien.at/anti-gewalt-training>

³³ <https://www.interventionsstelle-wien.at/>

³⁴ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 6 des Gesetzes vom 7. November 2022 (BGBl. I S. 1982) geändert worden ist

³⁵ <https://atv-stiftelsen.no/english/>

³⁶ <https://stolav.no/avdelinger/psykisk-helsevern/sinnemestring-brosetmodellen>

realizované ve výkonu trestu a programy fungující na dobrovolné bázi mimo systém trestní justice (Spanish Istanbul Shadow Platform, 2018; Stock, 2015). Ve Velké Británii mají programy pro pachatele domácího násilí poměrně dlouhou tradici, která sahá až do 80. let minulého století a kontinuálně se rozvíjejí dál. I když existují i dobrovolné programy, dominantní jsou programy nařízené. Hojně jsou využívány soudně nařízené programy pro pachatele domácího násilí. Absolvování programu lze nařídít v rámci trestního řízení jako jednu z podmínek alternativního trestu (*Community Order*), podmíněně odloženého trestu (*Suspended Sentence Order*), podmíněného propuštění z výkonu trestu (*Licences*)³⁷, ale i v rámci opatrovnických věcí jako součást nařízených tzv. kontaktních aktivit (*Contact Activities*)³⁸, které se ukládají v zájmu zlepšení kontaktu s dítětem. Programy jsou tedy realizovány jako součást různých podmínek uložených sankcí ale i ve vězení.

Koordinace a standardizace

Nezanedbatelná přitom není ani potenciální finanční úspora pro stát. Například ve Velké Británii evaluační studie k programu *Drive*, zaměřeného na vysoce rizikové pachatele, došla k závěru, že tato intervence snižuje míru domácího násilí. Přičemž náklady na realizaci projektu *Drive*, které se odhadují na 2 400 liber na pachatele, představují výraznou úsporu ve srovnání se sociálními a ekonomickými náklady společnosti na tyto vysoce rizikové pachatele bez intervence, které byly kvantifikovány na 63 000 liber na pachatele (HM Government, 2022). Aby ale intervence měly tento pozitivní dopad, je potřeba věnovat velkou péči jejich efektivní implementaci a aplikaci. Intervence nelze realizovat samostatně, ale musí být součástí systému. V jednotlivých zemích je kladen důraz hlavně na vzájemnou spolupráci a koordinaci všech subjektů, které do řešení problematiky domácího násilí vstupují. Důležitá je rovněž vzájemná komunikace a efektivní výměna informací. Většina zemí vyžaduje, aby poskytovatelé intervencí pro pachatele spolupracovali s poskytovateli služeb pro oběti. Důležitá je i komunikace a vzájemná zpětná vazba se státními orgány a institucemi. Toho je možné dosáhnout jen tím, že všichni budou dostatečně chápat problematiku domácího násilí, budou přesně vědět, co mají dělat, koho kontaktovat, kde dohledat potřebné informace. Proto všechny státy dbají na neustálé vzdělávání a

³⁷ Viz. *Criminal Justice Act 2003* a *Sentencing Act 2020*

³⁸ viz čl. 11A a další *Children Act 1989*

specializace všech, kteří v této oblasti pracují. Zejména je patrná snaha o stálé zcitlivování a specializace na úrovni policie a trestní justice. Ve všech zemích přitom funguje i nějaká zastřešující instituce nebo mechanismus, které tuto vzájemnou komunikaci a spolupráci usnadňují. Význam zastřešující instituce je navíc i v tom, že „dohlíží“ na kvalitu poskytovaných intervencí. Ve většině zemí existují pro poskytovatele standardy, které musí zájemci o členství nebo akreditaci dodržovat. Navíc tyto organizace plní důležitou advokační a lobistickou roli směrem k politické reprezentaci. V Rakousku měla tuto koordinační roli plnit Pracovní skupina pro Práci s pachateli orientovaná na ochranu oběti (*Bundesarbeitsgemeinschaft Opferschutzorientierte Täterarbeit, BAG-OTA*)³⁹. Kromě organizací pracujících s původci sdružuje i instituce pro ochranu obětí. Cílem je zejména výměna zkušeností k podpoře a zlepšení práce s původci násilí zaměřené na ochranu obětí. Z iniciativy této skupiny bylo například vypracováno zhodnocení práce s pachateli v Rakousku (Logar & Furtenbach, 2016). V roce 2016 byly skupinou přijaty společné standardy pro práci s pachateli zaměřené na ochranu obětí (BAG-OTA, 2016). O efektivní provázanosti institucí pracujících s oběťmi a pachateli svědčí i následné vytvoření Zastřešující organizace pro práci s pachateli zaměřené na ochranu obětí (*Dachverband Opferschutzorientierte Täterarbeit; DV-OTA*)⁴⁰. Kromě společných projektů členských institucí je hlavním úkolem organizace neustálé zdokonalování standardů pro práci s pachateli. V Německu funguje Federální pracovní skupina pro práci s pachateli v případech domácího násilí (*Bundesarbeitsgemeinschaft Täterarbeit Häusliche Gewalt; BAG TäHG*)⁴¹. Účelem této asociace je sdružovat organizace pracující s původci domácího násilí. Členové se musí zavázat k dodržování standardů pro práci s původci domácího násilí, které byly vypracovány v rámci skupiny (BAG TäHG e.V, 2021) a spolupracovat s dalšími subjekty podílejícími se na řešení problému domácího násilí. V Norsku k naplňování cíle efektivní koordinace, spolupráce a poskytování kvalitních služeb výrazně přispívá existence Regionálních center pro prevenci traumatu, násilí a sebevražd (*Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging; RVTS*)⁴². Centra,

³⁹ <https://www.interventionsstelle-wien.at/bag-ota>

⁴⁰ <https://dv-ota.at/>

⁴¹ <https://www.bag-taeterarbeit.de/>

⁴² <https://www.rvts.no/>

kterých je celkem pět, fungují ve všech regionech. RVTS neposkytují přímo služby klientům, ale jsou zaměřeny na ty, kdo se ve své práci s násilím a tímto typem klientů setkávají. Ve Španělsku byl za účelem sjednocení programů pro původce realizovaných v rámci systému trestní justice zaveden metodický rámec Intervenčních programů pro agresory (*Programa de Intervención para Agresores; PRIA*) (Arias et al., 2010). V roce 2015 byl program revidován a vznikl ještě Intervenční program pro pachatele genderového násilí v rámci alternativních opatření (*Programa de intervención para agresores de violencia de género en medidas alternativas; PRIA-MA*). PRIA je tedy zaměřen na pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody. PRIA-MA je program určen pro pachatele na svobodě, kteří mají účast nařízenou v rámci podmínky (Spanish Government, 2019). V Británii zabezpečuje programy pro odsouzené pachatele vězeňská a probační služba (*Her Majesty's Prison and Probation Service; HMPPS*)⁴³. Programy procházejí akreditací u odborného panelu (*The Correctional Services Advice & Accreditation Panel; CSAAP*)⁴⁴. HMPPS ke sjednocení a ukotvení praxe vydala i rámcová opatření pro práci s domácím násilím (*Domestic Abuse Policy Framework*). Opatření jsou zaměřena především na popis postupu práce s pachateli domácího násilí ve vězení i na svobodě. Dokument mimo jiné apeluje i na zařazování všech vhodných kandidátů do akreditovaných programů (Her Majesty's Prison and Probation Service, 2022). Z Británie dále stojí za zmínku i nestátní nezisková organizace Respect⁴⁵, která rovněž zajišťuje akreditace programů pro práci s původci, ale také kontrolu plnění standardů, které byly pro tento účel vytvořeny (Respect, 2022). V neposlední řadě poskytuje tato organizace vzdělávání odborníkům pracujícím s pachateli domácího násilí.

Nařízené vs. dobrovolné programy

Co se týče samotných terapeutických programů pro původce domácího násilí, často řešenou otázkou je, jestli jsou lepší programy, kam klienti vstupují dobrovolně nebo ty na základě nařízení soudu nebo jiného orgánu. Zastánci dobrovolného vstupu argumentují, že ke změně násilných vzorců chování nemůže dojít z donucení a taková

⁴³ <https://www.gov.uk/government/organisations/her-majestys-prison-and-probation-service/about>

⁴⁴ Členové panelu jsou nezávislí odborníci z praxe i akademické sféry, kteří hodnotí programy podle stanovených kritérií zejména z pohledu jejich efektivity

⁴⁵ <https://www.respect.uk.net/>

intervence nebude úspěšná. Nařízení vstupu do programu podle nich podporuje násilníka v odmítání přijetí jeho vlastní odpovědnosti. Násilník, který není motivovaný se sebou něco dělat, by měl být podle zastánců výlučně dobrovolného vstupu pouze adekvátně potrestán. Odborníci, kteří pracují i s klienty s nařízenou účastí v programu sice nenamítají, že nejlepším předpokladem pro změnu chování je vlastní motivace, na druhou stranu i vynucená účast může v rámci terapeutické práce pomoci tuto motivaci vybudovat. Ideální je na motivaci pracovat ještě před samotným vstupem do programu (Donovan & Griffiths, 2015). Čím déle se klient v programu udrží, tím lepší výsledky jsou dosahovány (Snyder & Anderson, 2009). Nařízený program společně s hrozbou sankce vyjadřují společenské odsouzení násilného jednání a na pachatele mají působit jako varování, že příště už to nebude tolerováno. Celkově je otázka dobrovolnosti a motivace diskutabilní, i u původců, kteří vyhledají program sami, bez nařízení, často působí externí tlaky, které je k tomuto rozhodnutí dovedli. Například v Norsku původcům účast v programech nelze nařídit. Lze ale předpokládat, že nízká společenské tolerance násilí včetně zákonné povinnosti takového jednání nahlásit a hrozba vysokého trestu může vyvíjet na původce značný externí tlak, aby do programu vstoupil. Jako mnohem důležitější se ukazují faktory jako dobrá dostupnost těchto intervencí (časová i místní) a dostatek informací o smyslu a výhodách této práce. Z norského výzkumu vyplývá, že u původců, kteří na zařazení do programu čekali měsíce, nenastali tak výrazné změny v násilném chování oproti účastníkům, kteří byli do programu zařazeni okamžitě (Nesset et al., 2015; Palmstierna et al., 2012). U nařízených intervencí je zase důležitým faktorem to, jestli opravdu nastane následek, kterým se hrozí, pokud pachatel nesplní stanovené podmínky. Klíčová je funkční komunikace mezi organizacemi poskytujícími nařízené programy s orgány veřejné moci, které stanovují podmínky (Kavemann et al., 2001). Pokud pachatelé nabudou pocit, že plnění nebo ignorování podmínek je vyjde více méně nastejno, bude jejich motivace se sebou v tomto směru něco dělat logicky nižší. Zároveň by měla být k dispozici co nejpestřejší nabídka programů pro různé potřeby heterogenní skupiny původců (Rees & Rivett, 2005). Heterogenita cílové skupiny i dostupných intervencí (Hamilton et al., 2013) je na jedné straně velmi žádoucí, proto ani není považováno za nevýhodu, že v jednotlivých zemích paralelně s „oficiálními“ programy fungují poskytovatelé, kteří razí odlišnou filozofii v přístupu

k původcům. Typicky jsou to svépomocné mužské organizace fungující výhradně na dobrovolné bázi jako je například německá síť Muži proti násilí mužů⁴⁶ (*Männer gegen Männer-Gewalt; MgM*).

Evaluace

Na straně druhé je tento fakt zejména překážkou pro rigorózní evaluační studie, které zatím ve vztahu k programům pro původce navzdory snahám chybí. Z výsledků systematického přehledu zaměřeného na efektivitu evropských programů vyplynulo, že evaluací je málo a mají nedostatečnou metodologickou kvalitu. Proto ačkoli v identifikovaných studiích byly prokázány různé pozitivní účinky, metodologické problémy neumožňují tyto závěry jakkoli generalizovat (Akoensi et al., 2013). Monitoring, sběr dat, výzkum a evaluace přitom patří mezi další z priorit, které státy v práci s původci razí. Spolupráce s výzkumnými institucemi je proto rovněž nedílnou součástí systémového přístupu. V Německu je příkladem takové spolupráce, která přinesla výrazný posun v práci s původci domácího násilí, Evaluační výzkum intervenčních projektů proti domácímu násilí (*Wissenschaftliche Begleitung der Interventionsprojekte gegen häusliche Gewalt; WiBIG*)⁴⁷. Tuto studii zadalo Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež Univerzity v Osnabrückeru, aby zhodnotila práci deseti vybraných intervenčních programů za období šesti let (Grieger et al., 2004; Hagemann-White & Kavemann, 2004). V Norsku dokonce existuje specializované výzkumné pracoviště – Norské centrum pro studium násilní a traumatického stresu (*Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress; NKVTS*)⁴⁸, které mimo jiné realizuje i výzkumy zadané na základě vládních akčních plánů (Askeland et al., 2016). Výzkum je důležitý i ve Španělsku, kde bylo v rámci projektu zaměřeného na průzkum evaluačních studií v Evropě identifikováno nejvíc studií tohoto typu ze všech zúčastněných zemí (Hester et al., 2014). O důležitosti evidence-based přístupu v Británii svědčí zase i to, že v akčním plánu se ministerstvo vnitra (*Home Office*) zavázalo vyhradit 75 milionů liber na investice do opatření zaměřených na pachatele domácího násilí. Kromě podpory intervencí a programů

⁴⁶ <https://www.mgm-bremen.de/>

⁴⁷ <https://www.wibig.uni-osnabrueck.de/>

⁴⁸ <https://www.nkvts.no/>

budou prostředky použity i na vývoj národních principů a standardů efektivní práce s touto cílovou skupinou, včetně podpory evaluací a výzkumu.

Preventivní intervence

Dlouhodobé terapeutické programy mají svoje nezastupitelné místo v práci s původci, ještě významnější efekt ale mohou mít včasné preventivní intervence, které jsou více či méně formalizovaně v jednotlivých zemích také dostupné. Jejich účelem je podchytit a zastavit škodlivé jednání již v prvopočátcích a motivovat původce k vyhledání odborné pomoci. V Rakousku se osvědčil tzv. přímý dialog (*Gefährderansprache*) (Kreuter-Kirchhof, 2014). Jedná se o intervenci, kdy se speciálně proškolený policista snaží původci násilí vysvětlit právní, ale i společenské a morální důsledky páchaného činu. (Federal Ministry of Health and Women's Affairs, 2016). Od prvního září 2021⁴⁹ je navíc vykázaná osoba povinna vyhledat tzv. poradnu prevence násilí (*Beratungsstellen für Gewaltprävention*). Agresor musí absolvovat 6 hodinovou konzultaci ohledně svého násilného jednání. Preventivní cíl mají i intervence *Make a Change*⁵⁰ a *CLEAR*⁵¹, které realizuje v Británii organizace *Respect*. Dobré výsledky byly zaznamenány i u pilotního osvětového projektu (*Cautioning and Relationship Abuse; CARA*) financovaného ministerstvem vnitra (Christie et al., 2022). Intervence je zaměřena na prvopachatele a skládá se ze dvou seminářů, které musí absolvovat jako základní podmínku v rámci policejního varování (*Caution*). V Norsku chtějí motivovat osoby dopouštějící se agrese ke změně a vyhledání adekvátní pomoci hlavně dobrou dostupností informací a služeb. Existuje mnoho oficiálních stránek zaměřených na problematiku násilí v blízkých vztazích, kde je vždy i část určená přímo pro původce⁵². Preventivní efekt v neposlední řadě, mají i různé krizové linky pro původce, které fungují ve většině zemí⁵³ a mohou rovněž napomoci budování motivace ke změně. Efektem preventivních intervencí může být vytvoření

⁴⁹ § 38a (8) BGBl. Nr. 566/1991 (SPG)

⁵⁰ <https://www.makeachange.uk.net/>

⁵¹ <https://www.respect.uk.net/pages/59-change-that-lasts>

⁵² Viz například stránku policie: <https://www.politiet.no/rad/vold-i-nare-relasjoner/>; Národní průvodce násilím a zneužíváním: <https://dinutvei.no/>; Národní zdravotnický portál: <https://www.helsenorge.no/en/psykisk-helse/violence-and-abuse/>

⁵³ <https://maennernotruf.at/>

<https://www.maennerinfo.at/>

<https://reform.no/>

<https://reform.no/tjenester/mannstelefon/>

<https://respectphonenumber.org.uk/>

jakohosi „mostu“ mezi přístupy zaměřenými represivně a intervencemi zaměřenými terapeuticky.

Nástroje na hodnocení rizik

Předcházet násilí mají napomoci i nástroje na včasný risk assessment. Španělskou chloubou je v Integrovaný systém monitoringu případů genderově podmíněného násilí (*El Sistema de Seguimiento Integral en los casos de Violencia de Género; Sistema VioGén*)⁵⁴, který byl uveden do provozu v roce 2007⁵⁵. Účelem je zabezpečit ochranu obětí, propojit informace a subjekty, které jsou zapojeny do řešení případů genderově podmíněného násilí. Systém má sloužit jako nástroj k monitoringu a predikci rizika v konkrétních případech domácího násilí. VioGén funguje na základě algoritmu, který určuje míru ohrožení oběti genderově podmíněného násilí a stanoví, jaká ochranná opatření je potřeba přijmout. Systém vznikl v souvislosti s problémem femicid, kdy měl přispět k jejich prevenci. To se na jedné straně daří, ale i navzdory snaze o stálé vylepšování systému se objevuje i jeho kritika (Eticas, 2022). Lze zaznamenat názory, že systém poněkud upozaduje skutečné individuální potřeby obětí. Jedna z kritik vychází ze zjištění, že v 95 % případů policisté vychází z míry rizika určeného algoritmem a nezohledňují individuální okolnosti případu. Stalo se tak, že systém vyhodnotil riziko špatně, a i navzdory sledování případ dopadl tragicky⁵⁶. V Británii je k dispozici vícero nástrojů. Významnou roli v tomto směru plní platforma *MAPPA (Multi-Agency Public Protection Arrangements)*⁵⁷, jejíž hlavním cílem je ochrana společnosti před rizikovými pachateli prostřednictvím vzájemné spolupráce a výměny informací. Úkolem *MAPPA* je mimo jiné shromažďovat a uchovávat informace o registrovaných pachatelích domácího násilí. Ty potom sdílí se všemi relevantními subjekty, zapojenými do systému práce s pachateli domácího násilí. U každého pachatele se vyhodnocuje jeho riziko recidivy a lze tato data využívat jako podklad při rozhodování o vhodnosti intervence. Jak ale ukazuje příklad ze Španělska, u posuzování rizik se ani sofistikovaný algoritmus nezaobejde bez

⁵⁴ <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/sistema-viogen>

⁵⁵ systém se neaplikuje v Baskicku a Katalánsku

⁵⁶ <https://algorithmwatch.org/en/viogen-algorithm-gender-violence/>

⁵⁷ <https://mappa.justice.gov.uk/connect.ti/MAPPA/groupHome>

lidského faktoru. Je potřeba stavět primárně na koordinované efektivní spolupráci a výměně informací umožňující zohledňovat specifické podmínky každého případu.

Závěr

Z prezentovaného přehledu přístupů je zřejmé, že všechny země sdílí postoj, že domácí násilí nepředstavuje problém, který by se měl řešit v soukromí, ale je legitimní, aby se do jeho řešení vložil ze své autoritativní pozice i stát. Na druhé straně si vlády uvědomují, že domácí násilí představuje velmi komplexní problém, který nelze řešit izolovaně nebo jen prostřednictvím pomoci obětem. To je často již pozdě. Ve vybraných zemích nahlíží na domácí násilí jako na celospolečenský problém, je patrná snaha o jeho systémové řešení i efektivní prevenci v této oblasti. Partnerské násilí je považováno za problém celé rodiny a součástí reakce je vždy i řešení situace dotčených dětí. Často se ukazuje, že zdůrazňovaná (bi)polarizace problému a izolace řešení buď jen na straně oběti, nebo jen na straně pachatele nevedou k efektivní ochraně ohrožených osob a k zastavení násilí. Všechny státy lze v přístupech k řešení problematiky domácího násilí považovat za příklady dobré praxe hodné následování a inspirace. Z prezentovaných zemí je pro nás v tomto směru asi nejzajímavější Rakousko, kterým se náš systém boje proti domácímu násilí již v mnohém inspiroval. Práce s pachatelem, která je v Rakousku neoddělitelnou součástí řešení této problematiky, ale do našeho systému zatím přenesena nebyla.

V České republice se dosavadní snahy o zapojení efektivní práce s násilnými osobami setkaly spíše s neúspěchem je v tomto ohledu patrná značná stagnace. Přes určité snahy se dlouhodobě stát této problematice stále vyhýbá a jeho prioritou toto téma dlouhodobě není. Existence roztržitého financování a naprostá absence systémového řešení v této oblasti je toho jednoznačným důkazem. Formující se základna organizací poskytujících intervence pro násilné osoby, aktivovaná jejich vlastním vnímáním potřeby této činnosti přitom nezbytně potřebuje přispění a asistenci samotného státu, aby mohla zajistit celorepublikové a všestrannější pokrytí. Tyto intervence mohou totiž velice výrazně snížit rizika na straně původců a zvýšit tak bezpečí na straně ohrožených osob případně zkvalitnit rodinné zázemí pro ohrožené děti. Mohou působit preventivně již při počátečních projevech nezvládnutého agresivního chování a předejít tak citelným, ale i nákladným zásahům ze strany

příslušných orgánů do rodinného života. Navíc mohou mít i významný genrálně preventivní účinek a působit obecně na společenské vnímání a tedy snižování prahu násilí ve vztazích. Deklarovaný postoj státu a jeho podpora jsou proto v tomto ohledu klíčové a nezastupitelné.

Lze tedy shrnout, a náš přehled dokazuje, že alfou a omegou každého funkčního systému je vůle ke změně ze strany politické reprezentace a adekvátní finanční podpora efektivních nástrojů a opatření. Je potřeba tedy doufat, že se tímto směrem brzo vydáme i u nás. Snad se v tomto směru postupně blýská na lepší časy a práce s násilnou osobou se stanou samozřejmou součástí účinných systémových strategií i v ČR.

Použitá literatura

Akoensi, T. D., Koehler, J. A., Lösel, F., & Humphreys, D. K. (2013). Domestic Violence

Perpetrator Programs in Europe, Part II: A Systematic Review of the State of Evidence. *International Journal of Offender Therapy and Comparative*

Criminology, 57(10), 1206–1225. <https://doi.org/10.1177/0306624X12468110>

Arias, S. R., López, L. N., Alvarado, A. R., Bascones, C. G.-M., Mejías, O. H., García, M.

Y., & Ramírez, M. P. (2010). *Violencia de género—Programa de Intervención para Agresores (PRIA)*. *Documentos Penitenciarios 7*. Ministerio del Interior.

<https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y->

[documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-](https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-)

[descargables/instituciones-penitenciarias/Violencia-de-genero-Programa-de-](https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/instituciones-penitenciarias/Violencia-de-genero-Programa-de-Intervencion-para-Agresores-PRIA-NIPO-126-10-079-4.pdf)

[Intervencion-para-Agresores-PRIA-NIPO-126-10-079-4.pdf](https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/instituciones-penitenciarias/Violencia-de-genero-Programa-de-Intervencion-para-Agresores-PRIA-NIPO-126-10-079-4.pdf)

Askeland, I. R., Moen, L. H., Nilsen, L. G., Kruse, A. E., Hjemdal, O. K., & Holt, T. (2016).

Behandlingstilbudet til voksne som utøver vold. En nasjonal

kartleggingsundersøkelse. NKVTS.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/11/NKVTS_Rapport_10_2016_Behandlingstilbudet-til-voksne-som-ut%C3%B8ver-vold.pdf

BAG TäHG e.V. (2021). *Arbeit mit Tätern in Fällen häuslicher Gewalt*.

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend.

<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/arbeit-mit-taetern-in-faellen-haeuslicher-gewalt-80734>

BAG-OTA. (2016). *Standards Opferschutzorientierte Täterarbeit*.

Bundesarbeitsgemeinschaft Opferschutzorientierte Täterarbeit (BAG-OTA).

https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=BAG-OTA_Standards.pdf

Council of Europe. (2011). *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. <https://www.coe.int/en/web/conventions/cets-number/-/abridged-title-known?module=treaty-detail&treatynum=210>

Donovan, C., & Griffiths, S. (2015). Domestic Violence and Voluntary Perpetrator Programmes: Engaging Men in the Pre-Commencement Phase. *The British Journal of Social Work*, 45(4), 1155–1171.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bct182>

Dutton, D. G. (2012). The case against the role of gender in intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 99–104.

<https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.002>

Eticas. (2022). *The External Audit of the VioGén System*. Eticas.

<https://eticasfoundation.org/wp-content/uploads/2022/03/ETICAS-FND-The-External-Audit-of-the-VioGen-System.pdf>

European Parliament and Council. (2022). *Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating violence against women and domestic violence*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. (2020). *GREVIO First State Report—Germany*. GREVIO. <https://rm.coe.int/state-report-from-germany/pdfa/16809f59c6>

Federal Ministry of Health and Women's Affairs. (2016). *GREVIO First Country Report-Austria*. GREVIO. <https://rm.coe.int/16806ee8b2>

Grieger, K., Kavemann, B., Leopold, B., Rabe, H., Brandfass, U., & Hagemann-White, C. (2004). *From local innovations to standards of good practice: Intervention projects and their work*. WiBIG.

Hagemann-White, C., & Kavemann, B. (2004). *Working together to combat domestic violence: Cooperation, intervention, research. Findings of the evaluation research assessing intervention projects against domestic violence (German acronym: WiBIG)*. Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. <https://www.wibig.uni-osnabrueck.de/wibig1.htm>

Haller, B. (2005). *The Austrian Legislation against Domestic Violence*. report for CAHRV – Coordination Action against Human Rights Violations. http://www.ikf.ac.at/english/austrian_legislation_against_domestic_violence.pdf

Hamilton, L., Koehler, J. A., & Lösel, F. A. (2013). Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part I: A survey of Current Practice. *International Journal*

of Offender Therapy and Comparative Criminology, 57(10), 1189–1205.

<https://doi.org/10.1177/0306624X12469506>

Her Majesty's Prison and Probation Service. (2022). *Domestic Abuse Policy Framework*. HMPPS.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1106675/domestic-abuse-pf.pdf

Hester, M., Lilley, S. – J., O'Prey Llorenc, & Budde, J. (2014). *Overview and Analysis of Research Studies Evaluating European Perpetrator Programmes*. Working paper 2 from the Daphne III project "IMPACT: Evaluation of European Perpetrator Programmes".

HM Government. (2022). *Tackling Domestic Abuse Plan*. HM Government.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1064427/E02735263_Tackling_Domestic_Abuse_CP_639_Accessible.pdf

Home Office. (2022a). *Controlling or Coercive Behaviour. Statutory Guidance Framework*. Home Office.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1072673/MASTER_ENGLISH_-Draft_Controlling_or_Coercive_Behaviour_Statutory_Guidance.pdf

Home Office. (2022b). *Domestic Abuse Statutory Guidance*. Home Office.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1089015/Domestic_Abuse_Act_2021_Statutory_Guidance.pdf

- Christie, C., Karavias, Y., Bandyopadhyay, S., Bradbury-Jones, C., Taylor, J., Kane, E., & Flowe, H. D. (2022). *The CARA (Cautioning and Relationship Abuse) Service Theory of change, impact evaluation and economic benefits study report*. PsyArXiv. <https://doi.org/10.31234/osf.io/jw9uy>
- Jarwson, S., Nettet, M., Palmstierna, T., Nøttestad, J., & Søndena, E. (2015). Cognitive-Behavioral Group Treatment for Men Voluntarily Seeking Help for Violence towards Their Intimate Partners: The Impact of Treatment Components 4 - 7 Years after Therapy. *Open Journal of Nursing, 5*, 836–842. <https://doi.org/10.4236/ojn.2015.59088>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra vold. Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/2dda3b36640d4dfbbac11598a1dc792/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>
- Kavemann, B., Beckmann, S., & Rabe, H. (2001). *An Overview of Work with Perpetrators of Domestic Violence in Germany*. University of Osnabrueck. Project WiBIG.
- Kreuter-Kirchhof, C. (2014). Die polizeiliche Gefährderansprache. *Archiv des öffentlichen Rechts, 139*(2), 257–286.
- Logar, R., & Furtenbach, N. (2016). *PARTNERSCHAFTEN GEGEN GEWALT*. Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie.
- Nettet, M. B., Jarwson, S., & Nøttestad, J. A. (2015). *Violence in close relationships in Norway*. BRØSET CENTRE FOR RESEARCH AND EDUCATION IN FORENSIC PSYCHIATRY, ST. OLAV'S UNIVERSITY HOSPITAL.

https://www.prepoznajnasilje.si/docs/default-source/izdelki/english/2_norwegian-report-on-volence-in-close-relationships-_recognizing-and-treating-victims-and-perpetrators-of-violence-in-close-relationships-in-the-health-care-service.pdf?sfvrsn=4

Norwegian Ministry of Justice and Public Security. (2020). *Baseline report by the Government of Norway on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*.

GREVIO. <https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-15/16809f9e09>

Palmstierna, T., Haugan, G., Jarwson, S., Rasmussen, K., & Nøttestad, J. A. (2012).

Cognitive-behaviour group therapy for men voluntary seeking help for intimate partner violence. *Nordic Journal of Psychiatry*, 66(5), 360–365.

<https://doi.org/10.3109/08039488.2012.665080>

Phillips, R., Kelly, L., & Westmarland, N. (2013, listopad 30). *Domestic violence perpetrator programmes: An historical overview*. (Monograph 2). Discussion Paper. London Metropolitan University and Durham University, London and Durham.; London Metropolitan University and Durham University.

<https://www.dur.ac.uk/resources/criva/anhistoricaloverviewbriefingnote.pdf>

Přesličková, H., Grohmannová, K., Malvotová, P., Novopacká, M., Paloušová, V., & Roubalová, M. (2023). *Zacházení s pachateli domácího násilí I*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Rees, A., & Rivett, M. (2005). 'Let a hundred flowers bloom, let a hundred schools of thought contend': Towards a variety in programmes for perpetrators

of domestic violence. *Probation Journal*, 52(3), 277–288.

<https://doi.org/10.1177/0264550505055111>

Respect. (2022). *The Respect Standard. 4th edition*. Respect. https://hubble-live-assets.s3.amazonaws.com/respect/file_asset/file/1458/Respect_Standard_4th_edition_2022.pdf

Sæther, K. E. (2016). *Høyesterett og straffeloven 1902 § 219 (mishandling i nære relasjoner)*. <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/10/H%C3%B8yesterett-og-straffeloven-1902-219-av-Knut-Erik-S%C3%A6ther.pdf>

Saur, R., Hustad, A. E., & Heir, T. (2011). *Violence prevention in Norway*. NKVTS. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/violence-prevention-in-norway-activities-and-measures-to-prevent-violence-in-close-relationships.pdf>

Snyder, C. M. J., & Anderson, S. A. (2009). An Examination of Mandated Versus Voluntary Referral as a Determinant of Clinical Outcome. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35(3), 278–292. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00118.x>

Spanish Government. (2019). *Report on the Implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. GREVIO. <https://rm.coe.int/state-report-from-spain/16809313e0>

Spanish Istanbul Shadow Platform. (2018). *GREVIO shadow report*. Spanish Istanbul Shadow Platform. <https://rm.coe.int/spanish-istanbul-shadow-platform/1680931a77>

Stock, B. S. (2015). *¿Nuevos horizontes? En los programas de rehabilitación para agresores de violencia de género. InDret 1.2015.* <https://indret.com/nuevos-horizontes-en-los-programas-de-rehabilitacion-para-agresores-de-violencia-de-genero/>